Ч. 47. (10.722). Львів, четь 4 березня 1926. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов. Конто почт. щад. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло" Львів. Ред. Редактор приймає від 11—1 год. пополуд. Рукописи не звертаються.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·50 зл. ЗА ГРАНИЦЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Злуч. Д. держ. 1 дол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації. Ціна одного примірника 20 сот.

Англія за Німеччиною.

„На кожну справу — свій час".

Чим ближче до речинця Ради Ліги Націй, тим більше почувається нервовість у пресі заінтересованій у таким чи иншім перетворенні її. У звязку з інформаціями про загрози димісій, а навіть покинення Ліги, англійський „Тайме" силкується втихомирити розбурхані пристрасти такими міркуваннями:

„Кожний з народів, що хоче ввійти до Ради Ліги може мати свої претенсії, щоби там засідати, але їх треба розглянути спокійно, з надумою. Нема ніяких аргументів проти поширення Ради та збільшення місць, коли це буде згідно з практичними інтересами Ліги. Члени англійського парляменту домагаються „зрілої надуми" над цими всіми новими та важкими питаннями. Найголовнішим закидом проти пропозиції додати кілька нових членів до Ради одночасно з приняттям Німеччини є те, що це було би зроблене поквапно та нежданно, без попередження Німеччини, і тому зробило би небажане враження, що це звертається проти Німеччини саме в менті, коли вона з такими трудностями здобула собі вступ до Ліги... Завдання та мета ріжних провідних народів стали предметом метушні і нерозумне та шкідливе суперництво витворилось довкола чисто технічного питання.

„Є тільки один ясний вихід з цього: прийнявши Німеччину до Ліги на постійне місце в Раді, відложити всю справу поширення Ради до найблизчої сесії Ліги, в вересні... „На кожну справу — свій час" — сказав учора (26-го м. м.) льорд Грей у своїй переконуючій промові в Нюкаслі. Треба розглянути щиро всі аргументи і мати відповідний час, щоби зважити кожне рішення".

Це є й становище англійського уряду, який не хоче ніякими тимчасовими заявами вязати собі власних рук ні звязувати Раду Ліги з новими членами, які можуть внести туди свою незрілу нервовість та пристрасність.

Велика політика і малі держави.

Сензаційна закутина. — Вплив Англії. — Страх перед СРСР. — Банкротство Малої Антанти.

Три міністри закордонних справ трьох малих держав заховались у кутику малого міста, щоби радити над справами спільної політики. Що сдає Чехословаччину, Югославію та Румунію в цій політиці? У першій мірі загально тривожний стан перед великими сусідами, спеціяльно — події на Мадярщині. Містечко Темешвар на румунськім кордоні, як місце зустрічі, можна вважати символічним для цих нарад. Забите дошками від світа. Навіть европейські кореспонденти, що пробувають у закутинах Азії, не поквапились туди.

Довірочні розмови йшли під знаком Льокарна. Втратили такі держави як Румунія та Югославія свій державний жест і ролю в балканській політиці. Навіть та справа, що їх найбільше журить — Мадярщина, перейшла під опіку великих держав. Статути Ліги Націй не дозволяють Чехословаччині, Румунії та Югославії починати якунебудь акцію супроти Мадярщини на власну руку. Найважнішим фактом у загальній політиці цих держав є зростаючий вплив політики Англії на Балканах. Коли Париж прийняв радо думку д-ра Бенеша про інтервенцію Чехословаччини на Мадярщині, Льондон зморщив брови. І Югославія за ним.

Навіть у найважнішій справі: становища супроти СРСР, заважив погляд Англії. Югославія, що від якогось часу хотіла признати радянський уряд, піддалась Англії, пішовши за прикладом Чехословаччини, яка перервала переговори з СРСР. Так само стоїть справа з балканським пактом. Бажанням Англії не відмінні є повязати Югославію, Румунію, Болгарію та Грецію гарантійним пактом, а навіть присднати до нього Мадярщину. Це удар звернений проти Туреччини, яка мріє про антианглійський бльок з СРСР., рахуючи ще й на Болгарію.

Париж зі своїми клопотами в Мароку та Сирії залишив журбу Балканами Англії. Вона має найблизчі інтереси в тім, щоби стримати поширення впливів радянського союзу до Егейського та Середземного моря. Ось чому хоче два слявянські народи запрягти до спільної колесниці з неслявянськими народами, які мають ворожі інтереси з СРСР.

Таким робом давна Мала Антанта тратить свою самостійність. Бенеш від Чехословаччини, Нінчіч від Югославії та Дука від Румунії розмовляли так тихо, що ніхто й не знає, що врадили. Їх роля як представників „переможних" держав скінчена. Англія каже чекати, не кваплючись, на вислід слідства фальшивничої афери на Мадярщині. Як довго гарантійний пакт великих держав не є забезпечений, Балкани можуть чекати. Тим більше, що не в силі проявити ніякої самостійної політики.

Старорежімні навики.

Московські вчені не визнають ще української мови.

Київський науковий двохмісячник „Україна" приніс у 5. книжці за 1925 р. в відділі „Хроніка" дуже інтересну замітку М. Шарлеманя п. н. „Новые языки". Автор наводить в ній три цитати з праць московських вчених про те, як то вони ставляться до української мови. В них по нинішній день не вигасла завзята ненависть до всього не російського. Україну звуть вони далі „Малоросією", а українську мову вважають „малорусским наречием" непридатним для наукових потреб.

Відомий московський зоольог проф. С. І. Огнев покликується в одній зі своїх праць на статтю проф. Г. Висоцького „про сліпське щеня" (Spalax sp.), надруковану в ч. 1. „Українського зоольогічного журналу". Цитуючи Висоцького, проф. Огнев додає таку замітку: „Г. І. Висоцький. О слепыше (Spalax sp.) и кротовинах" (The Ukrainian Zoological Magazine, Kiev 1921 ч. стр. 16—19). К сожалению, эта интересная статья написана на украинском наречии, столь мало подходящем к научному языку". Мабуть з метою зробити статтю професора Висоцького більше доступною для Західної Европи, автор цитату передрукував її цілу в російському перекладі у „Фауне Воронежской губерн." При тому московський професор подавав усюди замість українських англійські підзаголовки так, немов би для російського пересічного читача англійська мова була більше зрозумілою та більше доступною від української.

Инший вчений ентомольог А. Н. Рейхарт (з Ленінграду), пишучи рецензію на статтю Б. І. Більського п. н. „Поширення капустяних довгоносиків на Київщині в 1923 р." (Агроном 1924 р. 2—3 Київ) каже: „Насколько можно судить без знания „новых языков" в брошюре сообщается ряд интересных данных о характере повреждений, причиняемых слониками" і т. д. „Жаль что нет русского резюме". Зараже на слідуючій сторінці того самого видання — пише М. Шарлемань — поміщено докладну і велику рецензію того самого професора на працю, що появилася в естонській мові. В тій рецензії про „новые языки" нема навіть згадки.

Третій російський вчений зоольог і географ проф. Л. С. Берг, пишучи рецензію на книжку акад. П. А. Тутковського „Природня районізація України" (Київ 1922) каже: „Статья эта написана на т. н. украинском языке, т. е. на нарочито, при содействии особаго „Терминологического Бюро" в Киеве, выдуманном и, потому резко отличающемся от того наречия, каким говорят на Украине. В виду этого статья П. Тутковского осталась, свободно понимающему разговорный украинский язык, недоступной"... Виходить, що московські учені ставляться до української науки навіть негативно саме тому, що вона українська. Для них українська літературна мова, це „видуманий „Термінольогічним Бюром" у Київі, надоступний і незрозумілий для нікого з Українців воляпік. Московські вчені цілковито ігнорують такі факти, як істнування Української Академії Наук, що публікує всі свої наукові праці українською мовою, як українські виклади в Високих Школах на Україні, як рікрічна поява маси книжок і видань в українській мові, які читають і розуміють всі верстви українського населення. Все те їх не переконує і для них українська літературна мова зветься „новым языком" до того штучно видуманим.

Три наведені випадки доказують, що московські вчені ніяк не можуть погодитися з тим, що дістьcя Україні, бо для них дорога „единая, неделимая" з „единым языком". Щож тоді означують усі декрети союзного уряду про національну політику, яку силу мають постанови зіздів і конгресів компартії, коли російські вчені в урядових органах просто висмівають не то „новый язык" якогось там недоказного, недавно відкритого в азійських степах племени, але висмівають мову нели[illegible] народу, що перед 300 літами заложив твердий фундамент під українську наукову термінольогію і номенклятуру в відомому „Лексиконі" Памви Беринди. Авторитетні погляди російських фільольогів і академіків Ф. Корша і О. Шахматова, висловлені ними про українську мову ще перед війною, для них без значіння, бо їм не важна наука, а старорежімні політично-реакційні аспірації. Торкаючися справи „Термінольогічного Бюра" в Київі М. Шарлемань завважує дуже слушно: „Ми ставимо собі завдання — мати по змозі народню термінольогію та номенклятуру, і це ще збільшує наші труднощі. Термінольогічне бюро не погано булоб мати і в СССР., бо наукова термінольогія і номенклятура в Росії далека від одностайности та ще більше далека від народньої мови". Та для Москалів це не важне.

Польські монархісти.

Обєднання всіх польських монархістів в одну організацію.

Варшавський монархічний табор обєднався з познанською монархічною організацією в одно тіло п. н. „Зєдночене монархістув польскіх". На чолі верховної ради став В. Немоєвський, його заступниками генерал Рашевський і проф. Ш. Дзержговський, натомісць головою головної управи став посол Ст. Домбровський. До головної управи входить ще один генерал, а то Довбур-Мусніцький і ще один професор в особі проф. Лісовського. До головної управи ввійшли члени партії Х. Н. Отже Хієна стала на монархічну плятформу і приняла на засіданні начальної ради партії в суботу 27. II. між иншими ось яку постанову: „Для закріплення одностайности та рівноваги в державному устрою необхідне для становища голови держави запевнення сталости, значіння та поваги. На кінці шляху, що веде до тієї мети, в державі з таким складом населення як Польща і в такому географічному положенні як вона, видніє потреба та істнує можливість в міру того, як скріпляться дійсні обставини і помітні настрої суспільности в тому напрямі, привернути як тривалий і від політичних спорів незалежний чинник: дідичну владу короля в навязанні до вказівок конституції 3-го травня. Поважному, творчому і легальному розвиткові тієї думки наша партія буде активно допомагати".

Польський монархізм консолідується і чисельно скріплюється. Завдяки Хієні монархісти відразу стали твердою ногою в польських законодатних установах.

Офензива Абд-ель-Кріма.

З Парижа повідомляють, що перші дні весни використав Абд-ель-Крім, щоби почати офензиву проти Французів на всіх відтинках. Дві його колюмни натискають у напрямі ріки Уерга намагаючись окружити французькі становища під Таинат. Рівночасно третя колюмна намірає ввійти на долину Уерги. Дійшло до поважніших сутичок.

Нові часи—нові вимоги.

Про жіночу самопоміч.

Повоєнне життя принесло багато змін в мешних громадських обставинах, які на кожному кроці домагаються пристосовлення до нових вимог. Безрадні одиниці люблять попадати в безрадність, дальші затискають зуби і беруться до праці. Звичайно супроводжає їх байдужність, в кращому випадку здивування, часто обурення. В нас ще не сліпо того культурного підходу до нових думок, що на заході, де вони викликують в найгіршому разі здержливе зацікавлення. Дехто в глибині своєї душі відчуває, що потрібні є деякі зміни в громадській праці, тут і там чутно голоси про „нові шляхи", але вони долітають без відгомону. А вже зовсім забувається про дуже важний чинник у творчому житті нації: про діяльне, організоване жіноцтво, свідоме своїх обовязків і прав. Звичайно забувається, що жінка є рівноправним горожанином (бодай на папері!) тієї держави, в якій живемо, що його голос (або мовчанка) можуть відбитися на нашому політичному житті, що через материнство держить вона в своїх руках будучність нації, а через домашнє виховання стоїть під його впливом підростаюче покоління.

Частина галицького жіноцтва зрозуміла, що потреба як найтісніше згуртуватися, а коли це за допомогою ідейних одиниць по містах довершилося, на кожнорічнім зїзді „Союза Українок" виринав клич: „Організуймо сільське жіноцтво!" Ця пекуча і болюча тема не сходила з порядку днів щорічних жіночих зїздів. Лунали гарячі зазиви до сільських інтелігенток, але майже без успіху. Частина їх ще занята відбудовою знищеного воєнним лихоліттям домівства і особистого життя, частина — на державній службі — безсидо стискала кулаки і молила: „Не знеохочуйтеся! Праця потрібна, поле для неї вдячне! Українська селянка особливо пізбита наслідками війни. Вже забулися її зусилля, коли на своїх плечах несла всі тягарі господарства за покликаного до війська чоловіка. Він повернув, побувавши в ріжних сторонах світа, страхіття війни розвіялися — забулися, а в рідній хаті тепер йому тісно і душно. Він бачив вище культурне життя. Освічуйте сільську жінку!"

Щоб обзнайомитися з гадкою инших культурних і освітних установ, що працюють на селах, „Союз Українок" скликав анкету, на якій представники всіх товариств гаряче підтримували предложену думку устроїти курс інструкторок на селі для увінчених учениць учительської семинарії. Головна мета, що присвічувала ініціаторкам, була: потреба згуртувати сільське жіноцтво і притягнути його до громадської праці. Засобом до того мали бути устроювані інструкторками літні діточі садки, цілорічні захоронки, курси крою і шиття та курси домашнього господарства. За першою спробою невідомо чи вдасться злучити і відповідно заокруглити підготовку до трьох ріжнородних фахів. Ізза недостачі часу і відповідного приміщення науку домашнього господарства не можна буде використати аж до того ступня, щоби курсантки по скінченні курсів могли бути інструкторками в тому фаху, але загальні відомости (як варення, печення, заосмотрення комори, плекання домашніх звірят з особливим узглядненням молочарства, огородовини і квітів), вони дістануть і зможуть бути дорадницями сільському жіноцтву на тому полі. Із суспільних наук будуть подані підстави організації культурно-освітньої праці, бібліотекознавство, основи кооперації, гігієна хати, жінки і дитини і т. п. Минулорічний досвід успішно проведеного курсу крою і шиття, дає запоруку, що курсантки одержать цілковиту підготовку до ведення курсу крою і шиття. Цього року долучено ще практичну науку в захоронках з огляду на запотребування таких сил. Особливої актуальности набере справа провідниць захоронок з хвилею захоронкового примусу на селах. Нам треба бути підготованими, бо які захоронки будуть засновувані польською державою, про те чей же не може бути двох думок.

Через посередництво праці, яке веде промислова секція „Союза Українок", курсанткам забезпечується добрий заробіток.

В часи, коли тільки дуже малий відсоток абсольвенток учительської семинарії одержує посаду, в часи переведених і намічених редукцій (після санаційного буджету передбачене зредукування 1700 учительських сил, в яку національність ця доля перш усього стріне, легко догадатися!) курси, що починаються 8. березня, мають не тільки громадське, але й практичне значіння.

Так витворюється жіноча самопоміч і взаїмопоміч.

Зацікавлена.

Всячина.

Вечір у льондонськім „Пен"-і. „Пен" значить по англійському „перо". Чи може бути краща назва для товариства письменників? Тим більше, коли поодинокі букви цього слова **п, е, н,** є початковими буквами ріжних галузей письменської праці: поетів, повістярів, драматичних авторів, критиків і видавців. Хтось з дотепників додав до них ще „нечих". Во всіх частях є вже нині 300. „Пен" є одною з секцій міжнародного союзу письменницьких товариств. Засідає офіціяльно раз у місяць, в означений день і кожним разом на таких засіданні є присутній який-сь визначний чужинний письменник як гість. Членом товариства може бути тільки відомий письменник, що видав щонайменше дві книжки. Засідання товариства є сердечною вечерою. Голова є кожним разом иншій. У короткій промові витає гостя та пригадує правила статуту. Одним з найцікавіших правил є заборона виголошувати промови. Славний гість у відповіді на привіт передає тільки привіт від свого краю та земляків-письменників. Негайно після вечері всі сідають гуртками, окремо, для товариських гутірок. Професійних питань суворо оминають. Секретарка клюбу дбає про те, щоби всі нечо зна омились між собою. Письменники одягнені звичайно, так, щоби не звертати на себе уваги. Богемічний одяг вийшов з моди. З найбільших письменників, такі ненолої вже як Кіплінг і Гарді, нерадо виходять зі свого захисту, що находиться поза Льондоном. Також Шов не буває на цих вечорах, хоча є членом товариства, тому, що він як справжній анархіст не любить організацій. Іноколи являється Уелс, який крім цього є дійсним членом инших товариств. Найчастіше проводить зборами сивий Гельсуорті. У січні головував Нобелівський лявреат, сенатор, Ірляндець — поет Ітс. Товариство істнує пять літ. Головною його метою створити централю для духового обєднання письменників ріжних країв. До цього часу є пять осередків „Пену": Париж, Берлін, Відень, Ню-Йорк, Мехіко. Всі вони є у свобідних взаємних між собою, не виконуючи ніякої контролі над иншими. Співпраця зведена до таких практичних питань як літературна виміна перекладів між ріжними країнами. Та основна ідея — наскрізь ідеальна: прокладати шляхи духовій праці, щоби сила пера могла рівнатись силі меча, як сказав творець „Пен"-у, великий письменник Гельсуорті.

З американського жіночого руху. Жінки американського міста Бальтимор домагаються належної оцінки домашньої праці жінцтва і обезпечення плідного материнства суспільністю у формі державних законів і матеріяльної опіки. Голова жіночого товариства, яка ставить це домагання каже, що якби всі жінки стримались тільки на протязі одного року від обовязків материнства, тоді його значіння стало би для всіх ясне. Наводячи осуд одного судді, який рішив, що „шлюбний муж має право бити свою жінку шкіряним батогом, коли вона занедбує свою хату та дитину", домагається згадане товариство такого права і для жінок. Другою справою, якою живо цікавиться американське товариство це право носити своє дівоче прізвище, навіть після шлюбу. Одна впливова заслужена журналістка була відома зі свого дівочого прізвища. Коли хотіла виїхати до Европи, їй не давали пашпорту на це прізвище, згідно з істнуючим законом. Та їй, завдяки звязкам, таки вдалось його одержати. Тепер т. зв. „національна жіноча партія" хоче покористуватись цим прецедансом і иче з великою кампанією, домагаючись самостійних пашпортів для замужних жінок, на їх дівоче прізвище. Хто зна, чи рух в обороні права жінок на своє родинне прізвище, який уже в Европі є досить сильний, не прийде до нас змішений щойно тоді, як американське жіноцтво вибере собі свої права.

Бібліоґрафія.

Книжки:

СКИТ МАНЯВСЬКИЙ І БОГОРОДЧАНСЬКИЙ ІКОНОСТАС. Збірки Національного Музею у Львові. Печатня ОО. Василіян у Жовкві, 1926. Стор. 28 вел. 4° + 27 таблиць. — Зміст: Мих. Драган: Розвиток і занепад Скиту Манявського 1606—1786. — Вол. Пещанський: Богородчанський Іконостас. — Іларіон Свєнціцький: Культурна праця Скиту Манявського. — Мих. Драган: Рисунок загального виду Богород. Іконостасу. — Іларіон Свєнціцький: Складові части Богородч. Іконостасу. Памятки звязані зо Скитом.

Микола Голубець: ГАЛИЦЬКЕ МАЛЯРСТВО. Три статті. Львів, 1926, стор. 85. Бібліотека „Логос". — Зміст: Сто літ галицького малярства. — Середновічні фрески у перемиському соборі у Львові. — Лаврівська поліхромія.

С. Васильченко: ТАЛАНТ, повість. Загальна Бібліотека ч. 212, Київ-Лайпціґ. Українська накладня.

М. Коцюбинський: КОНІ НЕ ВИННІ, оповідання. Заг. Бібл. ч. 213. Київ-Лайпціґ. Українська накладня.

Карпенко-Карий: САВА ЧАЛИЙ, трагедія. Заг. Бібл. ч. 214—215. Київ-Лайпціґ. Українська накладня.

С. Єфремов: ЛЕВИЦЬКИЙ-НЕЧУЙ (Літ. характ. українських письменників VIII). Заг. Бібл. ч. 216—219. Київ-Лайпціґ, Українська накладня.

Леся Українка: ЛІСОВА ПІСНЯ, драма. Заг. Бібл. ч. 220—221. Київ-Лайпціґ. Українська накладня.

Леся Українка: КАССАНДРА, драматична поема. Заг. Бібл. ч. 222—223. Київ-Лайпціґ. Українська накладня.

Леся Українка: КАМІННИЙ ГОСПОДАР, драма. Заг. Бібл. ч. 224—225. Київ-Лайпціґ. Українська накладня.

Леся Українка: АДВОКАТ МАРТІЯН, драматична поема. Заг. Бібл. ч. 226. Київ-Лайпціґ. Українська накладня.

Твори Марка Вовчка. Том I.—III. Київ—Лейпціґ, Українська Накладня.—Том I.: життєпис і життєписні матеріяли, стор. 275+29. Том II.: Народні оповідання, ст. 484. — Том III. Народні оповідання, стор. 434, 8°.

В. Винниченко: ТВОРИ. Том XIV. Львів—Київ, 1925. Видання „Дзвін", стор. 740, 8°. — Зміст: 1) Брехня, песа на три дії. 2) Натусь, песа на чотири дії. 3) Базар, песа на чотири розділи.

В. Винниченко: БАЗАР. Песа на 4 розділи. Львів—Київ, 1926. Вид. „Дзвін", стор. 79, 8°.

О. Білоусенко: ВІНОК. Друга читанка. Видання четверте з малюнками. Прага, 1926, стор. 168, 8°.

J. Baudouin de Courtenay: W KWESTJI NARODOWOŚCIOWEJ. Warszawa, 1926, стор. 32, вел. 8°.

Журнали:

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСТНИК. Кн. III. Март. Зміст: В. Поліщук: Вічна боротьба. — П. Фомко: Висока гра. — Р. Скалиський: Втіха. — Кльод Фарер: Мудрість імператора. — А. Монтрезор: Вірші. — Хвадатовник: Згадки з минулого. — М. Обідний: Спогади про В. Самійленка. — Л. Луців: Янко Купала і Т. Шевченко. — Ю. Полянський: Підпанитовий гріб у Новосілці Костюковій. — О. Баранівський: Почини письменської творчости І. Н. Левицького. — Еовін Магнус: Кнут Гамсун в очах перекладача. — М. Іваненко: Нарциси. II. Структура нашої духовости. — В. Біднов: Сорок літ праці акад. Ст. Смаль-Стоцького. — А. Морра: Шляхи про командування. — Гуґо фон Гофманстал: Пісні мандрівки. — Акад. М. Грушевський: Для упрапильнення українського правопису.

ПОЛІТИКА, двотижневий оглад національного життя. Ч. 3—4. Зміст: 1. Дух землі і його мова. 2. В. Панейко: Історія одного життя. Кошен, історик в. Революції. 3. *** Рівновага політичного життя. 4. С. К-ого: Наша університетська політика IV—VIII. 5. І. Кривякевич: Занепад української книжки. 6. Літ писець: Біжучі справи: Німеччина і Союз Народів. Проблем національних меншостей. Pro domo. 7. Замітки і матеріяли: Е. Перетма — Французька інфляція. З. Кузеля: Кілько Жидів на світі. 8. Книжка і часопис.

МОЛОДА УКРАЇНА. Ілюстрований журнал для молоді. Дм. Сухаників: На Новий Рік. Іван Мельник: В країні Чудес. Сильвестер Калинець: Різдвяний спомин. Д-р Л. Кобилянський: Реком. З кавказьких споминів. П. Люпенко: Як пес говорить. І. Любич-Кошуров: Лицар Трони. С. Калинець: Циган кравець. Карло Евальд: Павук. С. Калинець: Святий вечір. Л. Кальф: Як винайдено китайське письмо. Р. Красільников: Комар і ластівка. Всячина: Дещо про часопис. Вік землі. Додаток з ілюстраціями.

НАРОДНЯ ПРОСВІТА. Часопис присвячений справам позашкільної освіти. Ч. 1—2. Січень лютий. Зміст: С. Сірополко: Факти та цифри з діяльности читалень за минулий рік. Загальний Збір Т-ва Просвіти. З просвітного руху. Комунікати. Конкурси. Хроніка. З жу нальні часописів. Посмертні згадки. Звідомлення з місць. Оповістки.

НАША БЕСІДА. Ілюстрований двотижневик літератури, науки і суспільного життя під ред. Володимира Островського. Рік III. Ч. 4. Адреса: Warszawa, ulica Długa 50, m. 47/5.

ГОСПОДАРСЬКО-КООПЕРАТИВНИЙ ЧАСОПИС. Орган Ревізійного Союза Українських Кооператив. Тижневик. Рік VI, Ч. 9. Адреса: Львів, вул. Доминиканська 11.

PRZEGLĄD POLITYCZNY. Czasopismo poświęcone zagadnieniom polityki zagranicznej. Рік III. Том VI. Зшиток 1. за січень 1926.

Оповістки.

Український Наддніпрянський Театр під дирекцією Н. Бойка.

Стрий. Саля Народного Дому.
4.III. „Пан Твардовський".
5.III. „Дибук".

Львів. Саля Лисенка, Шашкевича 5.
6.III. год. 3·30 попол. Ціни о 30 прц. знижені. „Пан Твардовський". Вечером о год. 8. точно „Дибук", премєра.
7.III. год. 3·30 попол. Ціни о 30 прц. знижені. „Ревізор з Петербургу".

Прощальна вистава.
9.III. „Без вини винуваті", премєра.

Спеціяльні нові декорації і богаті костюми.

З днем 1.III. 1926. Адміністрацію Театру обняв відомий імпресаріо П. Кожебенко. Заангажовані артисти: Вп. п. Гаєв, баритон, Вп. п. Шпак лірист, Вп. п. П. Балевич інженю-драматик. Музичний провід обняв відомий капельмайстер п. Г. Дерольний.
1337 1—2

Дрібні оголошення.

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Накладом Видавничої Спілки „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.

за Збручем — витворилися з мішанини тих польського населення зі Сарацинами, Скитами, Варягами, Монголами і т. п. і не дивлячись на великі культурницькі заходи Польщі, вони дуже темні. Всі їхні визначні мужі походили з польського елементу, про що свідчать їхні [illegible] от хоч би такий гетьман їх — досадно! — Залеський, Трипольський! Война[illegible]вський. На тій Україні ще донині є дикі степи, на яких кожний може набирати собі землі, скільки угодно. Шевченко, якого Українці так вихвалюють, це — звичайний собі посполитий злодій. Щойно Мицкевич і Словацький викупили його від пана, і вже Шевченко віддячився польщенеженичам „Гайдамаками". Ніхто тих „Гайдамаків" не хоче читати, а їх мотивом є — досадно! — світовий монополь. Урагані Шевченко це несосвітна людина, попри це — пияк. В [illegible] стані вона раз з дорогими і забився. Своєї мети — звільнення кріпацтва в Росії, бо в Польщі кріпацтва ніколи не було! — він не осягнув, а вдалося зробити це щойно якомусь польському [illegible].

Яке враження викликали ті „виводи" Левандовського на присутніх, можемо собі уявити. Багато слухачів тільки відсміхалися прилюдно, а коли бесідник бідькався, що зробити з тими „Русинами", хтось з німецької публики порадив йому: „Просто! лишайте їх!"

Д-р Тушин запропонував, щоб дальшу дискусію — вогляду на пізну пору — перенести на інший день. Предсідник сходин на те не згодився, мовляв, у тій атмосфері не можна замикати сходин, і на основі цитату з праці польського проф. [illegible] сконстатував незгідність „виводів" п. Левандовського з дослідами наукових кругів, навіть польських.

Присутній на салі б. посол п. В. Сінгалевич заявив, що дискусія може відбуватися над сяк-так обґрунтованими науковими рефератами, але ніколи над такими [illegible], які виплів Левандовський. Коли члени „Leopoliensis" хотять мати відчити з якоїнебудь ділянки українського життя, щоб набрати вірних переконань про справи Українців, то на таке бажання українська громада у Відні дуже радо відгукнеться.

Коли присутні Німці з нетаєним вдоволенням прийняли цю заяву до відома, „герой" дня п. Левандовський хильцем опускав салю з купкою Поляків.

При кінці не можна не замітити, що присутність тільки двох наших громадян на рефераті дуже прикро вражала. Побажати би, щоб віденські Українці більше цікавилися такими й подібними рефератами.

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Заява Українського Клюбу.

В дискусії над ратифікацією льокарнських пактів 2. III. в імені Українського Клюбу промовляв пос. Васильчук. Стверди, що супроти Українців не додержав польський уряд міжнародніх зобовязань. Українське населення наражене на переслідування, відмовляють йому автономії, українські внесення про утворення українського університету відкинено, хоч Польща має обовязки супроти нац. меншостей, застережені у міжнар. договорах. На польському університеті у Львові введено „нумерус клявзус", а українському університетові відмовляють легалізації. Українську землю кольонізують військовими кольоністами. Бесідник із сойм. трибуни апелює до всіх держав, мужів і Союза Народів, щоби вглянули в відносини на вкраїнських землях під Польщею. Ставить резолюцію: Сойм стверджує, що уряд не приступив до виконання міжнар. договорів і клявзулі постанови Ради амбасадорів з 13. III. 1923. про забезпеку нац. інтересів населення українських земель прилучених до польської річи посполитої. Сойм висловлює погляд, що теперішна націоналістична політика польського уряду противиться ідеї мира і приязного співжиття націй на основі рівности і є висловом боротьби з національними меншостями, боротьби, котра скорше чи пізнійше знову мусить втрутити Польщу й Европу в катастрофу. Сойм взиває уряд змінити дотеперішній екстермінаційний режим у відношенні до українського населення у напрямі сповнення його політичних, національних, культурних і економічних домагань в ім'я цивілізації й виконання европейського мира.

Резолюцію пос. Васильчука відкинули. За прийняттям голосували [illegible] меншости.

Сойм ратифікував льокарнські пакти.

Засідання польського сойму 2. III. було присвячене дискусії над ратифікацією льокарнських договорів. Незавлковський (ППС.) предложив соймови ратифікаційну резолюцію. Рудзінський (Визв.) заявився проти ратифікації, бо Льокарно на його думку, сходить зі шляху міжнар. полагоди спорів. Стронський (ХН.) вважає льокарнський пакт шкідним і голосуватиме проти ратифікації, Гломбінський (ЗЛН.) є за ратифікацією. Пеплі (ППС.) заявляється за прийняттям договорів. У голосуванні ратифікували льокарнські договори. За ратифікацією голосували: ППС., Пяст, ХД., ЗЛН., Жиди й Німці. Проти: Визволеннє НПХ. і славянські меншости. Резолюцію за признанням Польщі місця в Раді С. Н. ухвалили великою більшістю.

Новий през. Жид. Кола.

2. марта було засідання президії нач. ради сіоністичної організації наслідком ухвал львівської екзекутиви, пересланих нач. раді. На вчорашньому засіданні президії начальної ради не узгляднили жадань львівської екзекутиви і заявилися за вибором превеса жидівського кола після заяв поодиноких послів відбулося голосування. На 33 голосуючих пос. Гартгляс одержав 12 гол., 20 здержалося від голосування, 1 не брав участи в голосуванні. Пос. Гартгляс заявив, що нарадиться з політ. приятелями і парт. властями, чи має приняти вибір.

Японія і С. Н.

Неурядово повідомляють із Токіо, що японський уряд оставив голові делегації на сесію С. Нар. бар. Іші вільну руку в голосуванні над справою складу Ради С. Нар.

Біржа.

Америк. дол. 7·68 — 7·70 канад. дол. 7·43 — 7·50, чеські кор. 0·23·00 — 0·23·25 леї 0·3·00 — 0·3·20, франки фр. 0·28·00 — 0·28·50, фр. швайц. 1·40 — 1·45, англ. фунти 35·00 — 35·50.

Золото. 20 кор. 29·50 —30·20, 20 франк. 27·20—27·80; 20 марк. 34·40—34·80; 10 руб. 38·00—38·50.

Срібло. Австр. кор. 0·61·50—0·62·00, 5 лв. кор. 3·24—3·30, фльорени 1·64—1·72, рубл. 2·64 — 2·72, рубель дрібним сріблом 1·32 —1·36.

Пшениця краєва з 1925 р. 36·00 — 38·00 жито галицьке з 1925 р. 24·50—25·50, ячмінь галицький бров. —.— до —.—, овес гал. 22.50—23·00.

НОВИНКИ.

— Пригадуємо ще раз нашим Вп. Передплатникам, що передплату належить присилати тільки на нашу адресу почтовими складанками або переказами. 1—3

— Конфіската. Після малої перелишки, якою зволив нас обдарувати пресовий цензор, учорашнє число „Діла" впало знов жертвою його олівця. Сконфісковано в ньому кілька вступних слів зі статті „Ідилля" і два дрібні місця про свято злуки в Гонкурі у Франції. Це 23-а чергова конфіската нашого щоденника в цьому році.

— Ще про донощицьку манію. Недавно була в „Слові Польскім" кореспонденція зі Станиславова (проф. Волянського), в якій він накинувся мокрим рядном на тамошню „Українську Бесіду" за те, що вона важилася — маючи головою державного урядовця, чуєте? — не заабонувати на цей рік польських газет. При тому шан. педагог позволив собі переїхатися по українській громаді Станиславова, яка, мовляв, годуватиметься відтепер „такими письмами як „Діло", боючи — як справжньому кресовому ношієві культури пристало — над її культурним рівнем. Ми не знаємо культурного рівня станиславівського кореспондента „Слова Польского", але судячи по його кореспонденціях, по тих камінчиках, киданих ним у наш город в органі, що у відношенні до нашого народу живе тільки доносами й інсинуаціями, надиханими якоюсь звірячою ненавистю — той його рівень не мусить бути високий. Чи не ліпше, п. професор, пильнувати школи і книжки, а не добиватися лаврів за донощицтво, до чого є більше покликані люде? — із „Курєра Станиславовского" з 28. м. м. поміщене спростування голови тамошньої „Української Бесіди", з якого виходить, що т-во абонує дальше аж 8 польських газет. Цікаво, чи це спростування подасть шан. професор до відома і читачам „Слова Польского"?

— Легкий заробіток. Перемиський купець Соломон Бенк, якого кругляків мабуть не вдоволювали всіх апетитів, хотів спробувати щастя у грабежі. Кілька днів тому заїхав до його кравецькі [illegible] і Сетева, Юзефа, які побачили у нього в [illegible] страшенну силу гроша. Директор [illegible] Перемишля [illegible] хати [illegible] для [illegible]. Уночі, коли Юзеф вернувся до Сетева, на його хату напало трьох озброєних замаскованих бандитів і під загрозою револьвера відобрали йому 6000 золотих. Після повідомлення про грабунок, поліція шукати за бандитами і зайшла просто до крамниці Бенка. Поліція саме на місці, коли купець рахував добичу зі своїми спільниками — в кінцевім випадку, він найняв собі трьох перемиських бандитів для переведення [illegible], який не вдався.

— Ще одне самоубійство у Львові. Вчора знайдено у виходку дому при вул. Глибокій 14 тіло повішеного. Був ним 51-літній заг. референт Антоні Гішкевич. Причиною самоубійства були непорозуміння урядового характеру, а саме дисциплінарне слідство, у висліді якого Гішкевича звільнено зі служби.

— Центральна комісія для українізації в Харкові, що радила 24. лютого під проводом В. Чубаря, вирішила, що попередній її розпорядок про звільнювання з посад тих урядовців, що виявили недостаточне знання української мови, остає в силі та покривається цілковито з відповідною постановою уряду УСРР, в справі переведення українізації. Комісія доручила Народньому Комісаріятові освіти негайно розробити плян влаштовування народніх лекцій по українознавству, використавши для цього всі українські літературні та наукові сили. На тому ж засіданні заявив представник Державного видавництва України, що в означеному комісією речинці зможе видати тільки пять термінольогічних словників, а то: технічний, комунальний, діловодний, математичний і зоольогічний.

— Відзначення кобзаря І. Кучугура-Кучеренка. Президія ВУЦВК-ту затвердила на внесення наркому освіти для українського кобзаря І. Кучугура-Кучеренка титул „народнього артиста-кобзаря республики". З тим відзначенням звязана і достійна пенсія з державних фондів.

— Жидівська драма в Києві. Бюро т. зв. єврейської секції при окружній політосвіті в Києві приступило до підготовчої праці для відкриття державної жидівської драми в Києві. Єврейська секція заанґажувала вже кращі артистичні сили до тієї драми. Дотепер існувала жидівська драма тільки в Харкові. Тепер буде їх на Україні дві.

— Справжні прізвища фільмових пЯмадон. Прізвища фільмових акторів, що приваблюють сотки тисяч людей що вечера своїм таємним чаром, є в дійсности в 90 процентах псевдонімами. Також переальонгим як фільмові песи. Не маючи наміру розчаровувати тих, для яких імення фільмових „зорь" — псевдоном є окутані поезією, для заспокоєння цікавости неодного, передаємо дійсні прізвища кількох популярних артисток. Генні Портен називається по першім чоловіку Гені Старк, по другім Кавфман. Аста Нільсен, у третє замужна, називається тепер часто по нашому: Хмара; її чоловік є, кажуть, російським а в дійсности українським актором. Страшенне непоетично називається Поля Неґрі, а саме: Аполльонія Халупець. Недурно, коли вийшла за гр. Домбського, всім післала негайно візитні білети з підписом „гр. Домбська". І з ним розвелась, якийсь час мала вийти за Чарлі Чапліна, а тепер приготовляється до подружа з фільмовим актором Валентіно, що називається в дійсности Гульєльмо. Фери Андра має енергійне прізвище, як личить жінці боксера: Прешль. Оссі Освальда є пані Шперлінг, Міа Май — Герміною Пфлеґер, замужна Мандльова. Ліа де Путті — пані Амалія Янке, — (з походження Мадярка, норвежська піддана), Ліа Мара — пані з Гердовичів Зельникова, Евва Мой-рена — пані Фукс-Геґерова, Мек Мюрей — Міцці Кеніг (Жидівка, що стала Американкою), Лі Паррі — Тільда Бена (Баварка, що стала Американкою), Геля Мой — це Олена Моравська, Марія Орська це — Рахеля Біндерман. Чи не краще було би не знати ніколи цих прізвищ.

— Про розповсюдження кіна говорять найкраще отсі цифри: Німеччина має 3.680 кінотеатрів, Франція 2.424, Еспанія і Португалія разом 1.900, Італія 1.434, Чехословаччина 1.200, СРСР. 1.100, Швеція 600, Австрія 592, Польща 459, Норвегія 290. У Зединених Державах було з кінцем 1925 р. 20.189 кінотеатрів.

— Друкарські похибки. У вчерашній статті під написом „Радянська Україна" закралися друкарські похибки, що цілковито змінили зміст речень. У першому розділі замісць „закінчаючи справу" має бути „порушуючи справу оборотів і т. д." На початку другого розділу замісць „На Україні почалося контролювання приватного капіталу" — має бути: „На Україні почалося накопичування приватного капіталу" —

— Спортове Т-во „Україна". Шахова Секція відкриває з днем 10. березня 1926 р. о год. 18. **Шаховий Турнір** за мистецтво гор. Львова на рік 1926. у власній домівці при вул. Супінського ч. 21. Безпосереднє вписування приймається в секретаріяті С. Т-ва „Україна" до 8. березня в. р. Вписове 2 зол. По скінченім Турнірі роздавання нагород та грамот. — ВИДІЛ. 1—1

— Дня 13. лютого ц. р. відбулася на Університеті в Ґрацу промоція княж. [illegible] Стефана Грабова з Бутин п. Жолкви на доктора всіх наук лікарських. 1—1

Дописи.

Самбір. *(Виступ Прушинського).* В неділю 21. І. н. р. в гімназійній салі в Самборі ендекопольський посол учитель Прушинський виголосив прилюдно про східні польські креси, а в дійсности про способи сполщення Українців, в його [illegible] Русинів. Хоч ця година доволі [illegible] наповнення салі, таки не діждався того, бо не прийшло більше, як до 20 старших і до 30 молодших слухачів у віці від 14 до 20 літ, у більшости гімн. учеників.

Зачав Прушинський виклад від польської статистики з 1921 р., яка дає надію на загибіль Українців і Жидів на східних кресах, бо по віросповідному списі в останнім десятилітті на 2 проц. їх зменшилося, а Поляків по віросповіданні збільшилось до 4 проц. (Не згадав, що самих польських кольоністів тут прийшло до 70.000. По обчисленню Ю. Павликовського в „Друкарі" було в 1921 р. все ще в 3 воєвідствах 62·26 проц., а в історичній Східній Галичині 65·20 проц. Українців, як більшости національної по віросповіданні. — Прим. дописув.). По конскрипційній народности був би тут ще вищий відсоток приросту Поляків, бо аж 340.000 уніятів і 240.000 Жидів записалося за Поляків; Однак він їх народність уважає ще за „лишку", себто за нещіпку. Культуру духову поділив доповідчик між городи й села. Беручи грамотність [illegible], в східно-кресових містах найбільшою культурою визначаються Жиди, але вони емігрують (з нужди!! — прим. допис.). По них ідуть Поляки, а потім „Русини". По селах найкультурніші польс. двори (з яких третина жидівські, а про Жидів коршмарів чомусь не згадав — Прим. допис.). Колиб Польщі перед 150 роками не розібрано, то тепер і сліду тут з Русинів не будоб по причині близькости тих обох мов і вищої польської культури.

Та це можна і треба надробити Польщі пентоаністичний загальною тут народньою початковою школою з польською державною мовою викладовою, за взором шкільництва в Зединених Державах Півн. Америки, де початкова наука допускається лиш в англійській мові з виключенням приватних шкіл та інших мов, тому там англійщення інородців дуже скоро поступає. (Не згадав тут, що так не обовязує міжнародній договір про національні меншости, — а лиш видно числить на прорічну поправу шкільного плебісциту на польську мову і безсильність Ліги Народів та слабу досі відпорність Українців. — Прим. допис.). Право польської меншости до панування над „руською" тепер ще тут більшістю оперте на вищій польській духовій культурі і памяти Поляків, що вони тут панують від 1340 р. та на організаційному їх змислові, що пре їх до верховодства (przodownictwa). Тому самому змислові завдячують Англійці своє панування над Індіями. Українці того змислу не мають, бо в них память про державність Руси в масах зникла. Закінчив Прушинський свій виклад тезою: „Коґадиссе", бо справді не один Поляк у воєнних заворушеннях скривдив умисно „Русина", але тепер повинен його кредитити під економічним оглядом (а землю кольоністам?) і повинен ще приєднувати „Русинів" для Польщі, а нельояльному (незичливому) сказати, що для такого нема місця у вільній Польщі. Одну цікаву річ сказав доповідчик, що в порівнанні з культурами польських займанщин культура населення австрійської займанщини вища від російської займанщини. А з того виходить, що тутешні Українці культурніші, як польська маса з Конгресівки. Однакче цього ні він ні інші польські кола не признають. Бо для них є лише одна українська. Моменту треба знищити за всяку ціну. Можемо їх усіх повинити, що польському непожиданому шлухови, не дивлячись на його амбіції, не вдасться нас стравити, бо ще такого не бувало, щоби меншість могла правити більшістю — не подавшися. О. О.

За наше Льокарно.

Льокарно — це синонім згоди, мирної співпраці, позитивного будівництва. „Дух Льокарна" — це той громадянський флюїд, що проникає всі мирні почини, що сповагає працю, що рівнає розбіжности, що на перший план видвигає елементи співзвучности, що доводить до компромісу. Це слово, цей технічний термін не має в нас додатнього значіння, до компромісу відноситься у нас зневажливо. Одначе треба мати на увазі, що коли в нас говориться про „компроміс", то неминуче вкладається в нього порозуміння з ворогом, то безапеляційно це мусить бути „угода", при чому й її розуміють як повну й безвастережну капітуляцію. А всетаки компроміс є найважнішим регулятором життя, все і всюди. Колиб не він, то життя сталоб неможливе. Компроміс не виключає ні боротьби, ні тим більше суперництва. Він тільки управильнює боротьбу, творить її норми, рішає про допустимі засоби.

Льокарно є компромісом, є духом часу, витвором нашої доби. Після різкої, безкомпромісової боротьби, після — так сказатиб — ножівницького вирішування справ і суперечностей, наступає доба уступок, примирення, зводження до спільного знаменника. Є це доба компромісу в супроводі боротьби, але дипльоматичної.

Говорячи про компроміс, думаємо про згоду і співпрацю між нашим громадянством, маємо на приміті наше внутрішнє Льокарно. Від якогось часу, а особливо від рішення Ради Амбасадорів наші політичні організації відділилися від себе хінським муром, йдуть і працюють відокремлено, творять свої відірвані світи, засклеплюються в собі, тратять ширші перспективи. Загально-громадський і загально-національний інтерес утотожнюють вони зі своєю партією чи групою, яка єдина — на їх думку — є представником і носієм всіх великих і корисних ідей. Через те один фронт, навіть неписаний, формально неустійнений, звільна рветься, ломиться. Замісць нього повстають окремі гуртки, групки, кліки, котерії, безсилі, щоби ставити опір і творити заборолo, але сильні настільки, щоби вести й піддержувати внутрішню боротьбу. Особливо, коли переглядати нашу популярну пресу, то з дива не можна вийти, як у такому часі люде не мають кращої роботи поза внутрішньою боротьбою. Негідні підозріння, низькі наклепи, перебільшування незначних промахів, — ось щоденна страва читачів популярних часописів. А це піддержує, утверджує й поширює базу розкладу, збільшує вже й так підірване недовір'я мас, нищить в зародку спроби єднання й організації. В таких умовах праця стає безрідною, боротьба безвиглядною, зневіра і апатія — головними признаками переживаного моменту.

З другого боку слід ясно взяти собі справу, що фізичні закони, закони природи є невмолимі, тирансько льогічні. Після кожного напруження поза певні границі наступає розпруження, після кожного підйому сил — їх упадок. Ясно, що й ми не можемо увільнитися від вязів цього закону, що й ми мусіли підчинитися його невмолимій льогіці. Одначе той упадок, те роздріблення, розпорошення тріває занадто довго. Звільна природна фаза вироджується й неприродне явище, пригідне тільки для противників нашого національного розвитку. Замісць звичайної в таких випадках передишки, зявляється у нас довга, виснажуюча недуга, яка може на довгі літа підкосити наш національний організм, зліквідувати його життеві функції.

Зайвим було би доказувати потребу єдности і згоди, воплочення „духа Льокарна" в нашому внутрішньому житті. Далекі від якихнебудь моралів і менторства, вважаємо своїм обовязком зазначити потребу внутрішнього компромісу, якщо не співділання і продуманої співпраці. Гаж на нашу землю суне чорна хмара всяких пройдисвітів, провокаторів і агітаторів. Хібаж ми не бачимо, як польські соціялісти творять коаліцію з хадеками пястівцями і вшехполяками? Хібаж всі польські партії (від дубацкеів до визволенців і пепесівців) спільно компромісово не підготовляють самовбійчих законів? Хіба на „кресах" не істнують всюди обєднані „організації народові", звернені проти нас? А прецінь Поляки сьогодня є beati possidentes! Щож говорити про нас, які є тільки предметом експериментів тих щасливців. А прецінь в українському громадянстві нема таких соціяльних противенств і ріжниць, як між Поляками. А прецінь під оглядом національних ідеалів нема між нами розходжень, а прецінь всі наші партії руководяться однаковими тактичними засобами. Що нас ріжнить, — то тільки партійна фразеольогія, а вона є без значіння.

„Дух Льокарна" повинен нарешті завітати і до нас. Стоячи на ґрунті загально-національних інтересів, уважаємо своїм обовязком піддати цю думку під вдумчивий розгляд всіх партійних і навіть гурткових діячів і керманичів. Чи не прийшов вже час, щоби припинити видумані а щонайменше перебільшені закиди, щоби закинути придирчивість і докучливість, щоби подумати про створення міжпартійної чи верховної ради, яка кермувалаб нашим життям? Всі люде доброї волі і ясного розуму, всі громадяне з почуттям відповідальности повинні застановитися, що дух згоди і єдности в теперішньому часі є першою вимогою і запорукою успіху в громадянській діяльности.

Ф. Ф.

Як виглядають творці польської культури?

Відчит п. Клетцав. — Дискусія.

Відень, 25. лютого.

Після україножерних виступів п. фон. Ґайдецького і барона Енгельгардт-Шеленштайна у віденському „Leogesellschaft", які покінчилися ганебною компромітацією тих московсько-польських чорносотенців, про що ми на отсьому місці повідомляли — приходиться реєструвати нові протиукраїнські випади на терені того самого християнсько-суспільного тонa, так разом з фортеці польсько-австрійського кретинізму.

Приткою до того став реферат панa інж. Клетцав, Німець, виголошений 17. п. м. п'я дуже широким заголовком „Мої переживання на Україні, Укра на й Шевченко". Референтка, яка від 1905—1912 р. переїздила на Україні, дала «правді дуже інтересний та цінний огляд своїх переживань і вражінь, в яких про Україну висказувалася із щирими симпатіями, підчеркуючи готовість (їх) завзяття до науки і просвіти, але не дала однакож, хоч би тільки загальної картини нашого життя, а про Шевченка згадала кількома словами.

Відкошта над рефератом дискусія дала різним нашим „приятелям" просто виміряну нагоду до попису. Прошу тільки подумати, що то за обширна й безмежна тема „про Україну і про Шевченка"! Скільки то можна наговорити! Можна „переїхатись" уздовж і вширш, як кому любо.

Першим дискутантом був якийсь б. підполковник австрійської армії, член колишнього збанкротованого ц. к. генерального штабу, який поза Віднем і офіцерськими звіздами бачив ще — уявіть собі! — й Україну. Правда, бачив її лише з вікна штабового поїзду і з вікон готелів у Катеринославі та Одесі, але всеж таки бачив. Він категорично заявив, що населення тих обох згаданих міст не розуміє по українськи, отже — ніякої української мови взагалі нема й нема ніякої України, а все те тільки видумка графа Стадіона. Як бачимо — розправився з ними коротко, швидко і „ясно", методою памятних дивізійних судів з 1914 р.

Більше ласкавий показався польський артист-різбар Левандовський, який посвятив нам дещо більше часу. І треба признати, що цей час він використав як слід, щоб виявити віру безодню своєї невiжи і незвичайної шовіністичної дурійки. Коли здержуємося над висказами тих панів безглуздям, то тільки тому, що Левандовський це не перший ліпший Янтек, а належить він до категорії тих людей, які пером, кистю чи долотом мають збагачувати польську культуру новими цінностями. Духове „багацтво" Левандовського мусимо вважати мірилом інтелектуального стану „творця" польської культури, яке заслугує на память.

Ось — сильно скондензовані — думки того „творця" польської культури: Українці жиють на схід від Збруча, а „Русини" (Ruthenen) у Сх. Галичині. Ті Русини повстали зі сумішки корінного польського населення з татарськими дезертирами та інвалідами, які лишилися тут з часах татарських наїздів. Вони нічого не мають окрім дрібки сільської інтелігенції (з попів), яка 1918 р. хотіла опертися на справжню Україну. Отсю авантуру зліквідовано і тепер в Галичині є тільки проблема „руська", а не українська, з якою Польща не знає, що має робити, бо з Русинами тяжко порозумiватися задля їхньої некультурности й темноти. Справжні Українці — —

Галактіон Чіпка.

ВІД МІСТА ДО МІСТА.

(Враження з поїздки по провінції.)

Станиславів і його прикмети. — Wolność Tomka w swoim domku, або старостинська цензура. — Страх перед давним знайомством. — Коломия, що я знав про неї, а чого довідався. — Історичні постаті. — Український характер міста, крім бруду і болота. — Реверанс публиці і штовханець готелям. — Неостаточне закінчення.

Ідемо до колишньої столиці З. О. У. Н. Р., правда, столиці тимчасової, але всетаки столиці. Від часів українсько-польської війни я ще не був у Станиславові, то й цікаво було мені поглянути на нього і порівняти з тамтим, програним соромно при дипльоматичнім столику. Чи віднісся він за той час, чи впав, які нові будівлі видвигнув, а що в ньому завалилося... Хоч я побув тоді в ньому тільки два дні, всеж таки запамятав собі добре його кольосальний великоміський рух.

Станиславів цікавий ще з инших боків. Спеціяльно для греко-католика він має велику вартість хоч би з огляду на те, що звідси виходять найцікавіші церковні іновації і... протестантизм. Поруч дослідників церковного життя, цікавляться ним і педагоги...

Цілу дорогу ми мріяли про те, яке то враження зробить фігурка „целебса" і „тихого діяча на народній ниві". Станиславів навіть для нас давав велике поле до попису і натхненної імпровізації.

Та не так склалося, як бажалося...

Помиляється той, хто думає, що в Галичині істнує якась одна пресова влада, чи цензура. Це могло бути колись за ретроградної Австрії, але в демократичній річі посполитій — справа виглядає зовсім инакше. Кожний староста — то „szlachcic na zagrodzie", який в своїому повіті може проводити таку лінію політики, яка йому по обіді присниться. Таку лінію проводить і станиславівський староста. В районі його царства мусять бути двомовні афіші, (польський текст наперед). Сам текст може бути десять разів цензурований, почавши від 1848 року, це все на п. старосту не робить враження. Він не стидається цензурувати його ще раз і викидати все, що їх милости не під смак, чи гумор. Нема на це ніякої апеляції, бо Бог високо, а Варшава тим не займається. В той спосіб зцензуровано нам „Вертеп" до непізнання. Пану старості не подобався вислів хлопа, що деякі польські пани крадуть. Станиславівський достойник уявляє собі, що про це в його повіті ніхто ще не знає і робив що міг, щоби ніхто не довідався.

Та не тільки натяк на сусідську чистість рук упав жертвою старостинського гніву, але навіть нешкідливий для Польщі, сентиментальний „целебс". Йому обтяли все, що мав найліпшого, так що не міг слова промовити, а тільки примарою пересувався крізь вертеп.

За те українська публика Станиславова виявила себе справді столичною. Маючи свою нову, ще вогку, салю, виповнила її негірше від Стрия, била браво, а на перервах потішала себе, що не тільки старости, але навіть держави не тревожать вічно.

В Станиславові мали ми багато знайомих і вже заздалегідь раділи що побачимося з ними. На жаль, дуже мало з них призналося до нас, так що ми не могли нарікати на брак часу або злий розклад поїздів. Приличний готель з незначною скількістю блощиць недовго по півночі, прийняв нас у свої обійми, щоб на другий день відсвіжених і виспаних передати другому містові, Коломиї.

Коломия мені зовсім незнайома. Проїзджав я два рази в своїому житті крізь неї, але тільки проїзджав. Про неї знав я тільки з географії, з війни (II. бригада) і з оповідань очевидців. Знав я, що з Коломиї виводяться одинокі чистокровні галицькі Англійці, що в Коломиї резидував колись „січовий батько", який тягнув тяжкий плуг радикальної партії, а коли знемігся, радикали пустили його на зелену траву, і ще багато дечого знав я про цю Коломию.

Приїхавши в місто, я довідався ще таких річей, про які мені і не снилося. Це все ввійшло потім нехотячи в Вертеп і наробило трохи шуму. Але щоб несправедливо, цього не скажу. Коломия для сатирика це правдивий рай. Величезна, просто неймовірна скількість партій, партійок, груп, групок і поодиноких зразків. Невичерпана тема. Бо чиж не може удостоїтися цілої монографії чоловік, який належить до трьох партій і двох релігій?! Або другий, — що запропащує національний довгуюк, а пропаґує домашній промисл у виді папчіх, рукавиць і скарпиток?!...

Ій Богу, нині ще як згадаю це, то плачу крізь сльози і смiюся крізь плач.

А всеж таки Коломия гарна місто. Нехай ще брудне, нехай що заболочене, але... має найбільше вивісок в українській мові і саму мову голосну на вулицях. Правда, саля „Народного Дому" не вдалася їй і хто рахує на більше число публики, мусить іти „на сусіди", але чи Львовянам дуже вдалася саля Лисенка?!...

На адресу публики мусів би я висловитися в самих суперлятивах, але це зломало би лінію моєї писанини. Тому коротко: вона здається найбільш театральна з усіх міст, які я об'їхав.

В одній Коломиї прийшло до нас за куліси багато знайомих і таких, що хотіли познайомитись. Розпитували, розказували і довідувалися що нового. Видно, що люде живі і цікавляться замісцевим, хоч би вони були тільки зі Львова. На жаль, коломийські готелі не дали нам навіть одної ночі переспати в своїх мурах, але вигнали на стацію і казали вертати до Львова.

Так скінчилася наша поїздка по деяких містах Галичини. Звапає хтось, чому нема серед них Перемишля і Тернополя? Відповім: нема тому, що ми ще в них не були. Тернопіль жадав білєтів на кредит, а Перемишль не ручить за успіх. Що до Тернополя ми довго не рішалися, бо нині часи неспокійні, не дай Боже інфляції, девальвації або диверзії і все пропало. А Перемишль ми оставили на кінець, щоб не розчаровуватися зараз на початку.

Що цікавого є в цих містах, може ще розкажу колись при нагоді, як поїду до них і вернуся щасливо в коханий, хоч непогрібно заложений, город князя Льва.